

Fragmenta ex commentariis in Proverbia

ΕΚ ΤΩΝ ΩΡΙΓΕΝΟΥΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΣ ΣΟΛΟΜΩΝΤΟΣ.

13.17 ΚΕΦ. Α΄.

Παροιμίας Σολομώντος υιού Δαυΐδ. Υιός Δαυΐδ και ὁ Σωτήρ λέγεται. Οὗτος εἰρηνικός ἡμῶν Σωτήρ ὁ γενόμενος ἐκ σπέρματος Δαυΐδ, τὸ κατὰ σάρκα, ἐβασίλευσεν ἐν Ἰσραήλ. Διὸ και ἐπεγράφη τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων οἰκονομίαν τελῶν· Οὗτός ἐστιν ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Ἰουδαῖοί εἰσιν, ὁ Ἰσραήλ, ὠνεῖρηνικός Σωτήρ βασιλεύει ὡς διορατικῶν, ἐὰν ὦσιν ἀληθῶς Ἰσραήλ. Οὐ γὰρ ὅσοι σπέρμα τοῦ Ἀβραάμ, πάντως και τέκνα, τῷ μὴ ποιεῖν τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ. Τοῦ γινῶναι σοφίαν και παιδείαν. Σοφία ἐστὶν ἐπιστήμη θείων και ἀνθρωπίνων πραγμάτων κατὰ 13.20 ληψις· κατὰ δέ τινας, ἀτμὶς ἐστὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δυ νάμεως, και ἀπόρροια τῆς τοῦ Παντοκράτορος δόξης εἰλικρινής· οὐδὲν γὰρ εἰς αὐτὴν σκοτεινὸν ἐμπίπτει· ἀπαύγασμα γὰρ ἐστὶ φωτὸς αἰδίου, και ἔσοπτρον ἀκηλίδωτον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας, και εἰκὼν τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ. Ὁ γινώσκων ἔργα σοφίας, ταῦτα γινώσκει, τουτέστι, τὸ ἀπαύγασμα τοῦ αἰδίου, και τὸ ἀκηλίδωτον ἔσοπτρον τῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας, και τὴν εἰκόνα τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ οὐδὲν ἕτερόν ἐστὶν ἢ γινῶναι τὸν Υἱὸν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, και τὴν σοφίαν τὸν Χριστόν. Χριστὸς γὰρ Θεοῦ δύναμις και Θεοῦ σοφία. Τοῦτο δὲ οὐκ ἀπὸ σαρκὸς και αἵματος, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ Πατὴρ ἀποκαλύπτεται. Γινώσκει δὲ σοφίαν, και ὁ τὴν ἐπιστήμην εἰδὼς τῶν θείων, νομικῶν και προφητικῶν, εὐαγγελικῶν τε και ἀποστολικῶν λογίων. Ἐπὶ τὴν πέτραν τίθησι τὸν θεμέλιον, τουτέστι ἐπὶ τῇ πίστει Χριστοῦ, ὡς ἀντέχειν πρὸς βροχὰς, και ἀνέμους, και πνεύματα, δηλαδὴ τοὺς ὅθεν οὖν γινομένους πειρασμούς. Εἰ δὲ φησὶν ὁ Λουκᾶς ὡς ἐπήνεσε τὸν οἰκονόμον τῆς ἀδικίας, κατεχρήσατο, τὸν ἔπαινον ἐπὶ τῆς ἐντρεχείας λαβῶν, διὰ τε τῆς διανοίας ὀξύ· ὅπερ ἔοικε δηλοῦσθαι κἀν τῷ, Ὁ δὲ ὄφεις φρονιμώτατος πάντων τῶν θηρίων, καθ' ὃ λέλεκται και τὸ, Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς ὁ ὄφεις· οἶονεὶ μὴ ἄπειροι τῶν τοῦ ὄφεως πανουργημάτων. Νοήσει τε παραβολὴν και σκοτεινὸν λόγον, ῥήσεις τε σοφῶν και αἰνίγματα. Τίνα διαφορὰν ἔχει ταῦτα πρὸς ἄλληλα, κατανοήσωμεν· και πρῶτον τί ποτὲ ἐστὶ παραβολὴ ἴδωμεν, ἀφ' ὧν ἔχομεν εὐαγγελικῶν ἀφορμῶν. Ἐχρήσαντο γὰρ τῷ ὀνόματι τῆς παραβολῆς ἄλλοι τε, και Ματθαῖος οὕτως· Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐξεληθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐκ τῆς οἰκίας ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν, και πᾶς ὁ ὄχλος ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν εἰστήκει, και ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς· Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι. Ἔστι τοίνυν παραβολὴ λόγος ὡς περὶ γενομένου, μὴ γενομένου μὲν κατὰ τὸ ῥητόν, δυναμένου δὲ γενέσθαι, τροπικῶς δηλωτικὸς πραγμάτων ἐκ μεταλήψεως τῶν ἐν τῇ παραβολῇ λελεγμένων. Οὐ γὰρ γέγονε κατὰ τὴν λέξιν τὸ, Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων, ὡς λέγομεν γεγονέναι τὰ τῆς ἱστορίας· πλὴν δυνατὸν γενέσθαι κατὰ τὸ ῥητόν· Ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων, κ. τ. ἐ. Ἐγὼ μέντοι νομίζω τοῖς ἔξω λαλοῦντα τὸν Ἰησοῦν ἐν παραβολαῖς, οἷς, διὰ τὸ εἶναι ἔξω, οὐκ ἐδέδοτο εἰδέναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ἐξεληλυθέναι τῆς οἰκίας, ὡς ὁ Ματθαῖος ἀνέγραψεν, οὐ χωρὶς αἰτίας και λόγου ποιήσας τὸ, Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, ἐξεληθὼν ὁ Ἰησοῦς τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν. Ἔπρεπε γὰρ πρὸς τοὺς μὴ χωροῦντας εἰσελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν οἰκίαν, ἀλλ' ὄντας ἔξω αὐτῆς, ἐξελθεῖν αὐτῆς. Ὅτι δὲ τοιοῦτόν τι τῷ Ματθαίῳ κατὰ τὸν τρόπον νενόηται, σαφὲς ἔσται τῷ τετηρηκότι τὰ ἐπιφερόμενα· Ἀφείς γὰρ, φησὶ, τοὺς ὄχλους, εἰσήλθεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, και τοῖς μαθηταῖς ἀνακαλύπτει τὰ τῆς παραβολῆς. Παρατήρει γὰρ ἐν τούτοις τίνα τρόπον τοῖς ὄχλοις ἐν παρα 13.21 βολαῖς ὁ Ἰησοῦς λάλει, και χωρὶς παραβολῆς

οὐδὲν αὐτοῖς λαλεῖ· ὁ καὶ μέχρι τῆς δεῦρο ποιεῖ· οἱ γὰρ ὄχλοι οὐ χωροῦσι παραβολῶν ἔρμηνείαν. Πρόσχετος δὲ καὶ τῷ, Ἄφεις τοὺς ὄχλους εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, πάνυ συνετῶς ἀναγεγραμμένῳ ἐπὶ μὴ οἷόν τε ἦν τοὺς ὄχλους αὐτῷ συνελθεῖν, ἀλλὰ μόνους τοὺς διαφέροντας παρὰ τοὺς ὄχλους, οἵτινες ἦσαν μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ δυνάμενοι παρρησίαν ἔχειν πρὸς τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰησοῦ. Ἐκεῖ, οὐχ ὡς οἱ ὄντες ἔξω, ἀλλὰ χωρήσαντες τὸ γενέσθαι ἔσω, προσελθόντες τῷ διδασκάλῳ, τὸν ἔσω νοῦν ἀξιοῦσι τῶν παραβολῶν μαθεῖν. Καὶ ἐπεὶ ἐχώρησαν αὐτῷ ἀκολουθεῖν εἰσιόντι εἰς τὴν οἰκίαν, διὰ τοῦτο ἀποκριθεὶς πρὸς τὸν Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν, εἶπεν ἅ ἐπεμν. Οὐ μόνον δὲ ἐξέρχεται τῆς οἰκίας αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, ἵνα τοῖς ἔξω ἔξω γενόμενος λαλήσῃ τὰς παραβολὰς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τὴν θάλασσαν καθ' ἴζεταί, ἀνιτισσόμενος, ὅτι οἱ ὄχλοι καὶ οἱ ἔξω τῶν τῆς θαλάσσης κυμάτων, καὶ τοῦ ἄλμυροῦ ὕδατος αὐτῆς, οὐκ εἰσὶ μακράν. Παρατήρει δὲ, ὅτι πρὸς μὲν τὸν ἐξεληθόντα τῆς οἰκίας καὶ καθήμενον παρὰ τὴν θάλασσαν Ἰησοῦν συνήχθησαν ὄχλοι πολλοί· οὐκ ἔτι δὲ ὄχλοι πολλοὶ, ἀλλ' οἱ τὴν στενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδεύοντες ὀλίγοι, καὶ εὐρίσκοντες τὴν ἐπάγουσαν εἰς τὴν ζωὴν ὁδὸν μαθηταὶ εἰσέρχονται πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν. Λόγῳ τοίνυν τὸ πρέπον εὐαγγελικῶς κατὰ δύναμιν ἐξετάζων, καὶ τῷ τοῦ Ἰησοῦ βουλήματι ἐμ βάντος εἰς τὸ πλοῖον, καὶ λέγοντος παντὶ τῷ ὄχλῳ τῷ παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐν παραβολαῖς, φημί, μήποτε ὁ λόγος τοῖς ὄχλοις οὐ βεβηκῶς, οὐδὲ ἔστω, ἀλλ' ἐν ὕδατι θαλάσσης τυγχάνων, λαλεῖ ὀχούμενος ἐπὶ τοῦ, ὡς οἷόν τε ἐστὶ, δυναμένου βεβηκῆναι ἐπὶ ὕδατος· ὅπερ πλοῖον εἴρηται. Μὴ θαυμάσης δὲ, εἰ τὰ τοιαῦτα νοήματα ὠραιότερον ἐνήνεκται, ὡς ἂν τὸν ἔξω καὶ τὸν ὄχλον μὴ νομίσει, μηδὲ νοῦν τινα εἶναι κεκρυμμένον καὶ ἐχόμενον πυκνῆς γλαφυρότητος τὸν τῆς εὐαγγελικῆς διαθέσει ἀποκείμενον· καὶ γὰρ ἦν τῆς οἰκονομῆσεως χάριτος τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον, ἔργον. Ἐγὼ δὲ καὶ τὸ, Προσελθόντες οἱ μαθηταὶ εἶπον αὐτῷ· Διὰ τί ἐν παραβολαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; καὶ τὸ, Ἄφεις τοὺς ὄχλους ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ· καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες· Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν, βαθύτερον ἀκούειν πειρώμαί. Ἀεὶ γὰρ οἱ μὲν ὄχλοι, ἐὰν ἀκούωσι παραβολῆς, οὐδὲ ἐφιστᾶσιν αὐτῇ δεομένη ἐξηγήσεως· οἱ δὲ μαθηταὶ θεωροῦντες, ὅτι ἐν παραβολαῖς τοῖς ὄχλοις λαλεῖ, διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς ἔξω, ἀφιέντι τοὺς ὄχλους τῷ Ἰησοῦ ἔπονται, καὶ ἰδόντες, ὅτι οὐκ ἀλλαχοῦ δύναται μανθάνειν τὰ τῶν παραβολῶν ἢ εἰσελθόντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἰησοῦ, καὶ εἰσέρχονται πρὸς αὐτὸν, καὶ προσελθόντες αὐτῷ, φασί· Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν, περὶ ἧς μαθεῖν βούλονται. Ἀλλὰ τοι αὕτη μὲν ἢ παραβολή. Ἐξῆς δὲ ἐστὶν ὁ σκοτεινὸς λόγος. Ἔστι τοίνυν ἐν ταῖς Γραφαῖς τινα τοσοῦτον ἐπίτηδες σκοτεινῶς εἰρημένα, ὥστε μηδὲ τὸ τυχὸν ἐκλαβεῖν ἂν τινα ἐν αὐτοῖς χωρὶς πολλῆς καὶ μεγάλης ἐξετάσεως συγκεχυμένης καὶ κατὰ τὴν φράσιν, καὶ κατὰ τὸ διάνοημα, 13.24 καὶ κατὰ τὴν σύνθεσιν τῆς λέξεως· ἅπερ νομίζω εἶναι τὸν λεγόμενον ἐν βίβλῳ σκοτεινὸν λόγον. Παρὰ δειγμα τῶν τοιούτων ἐκθήσομαι ἀπὸ Ψαλμῶν ἐκ τοῦ λα΄ ψαλμοῦ τὰ οὕτω λελεγμένα· Ὅτι ἐσίγησα, ἔπαλαιώθη τὰ ὀστά μου, καὶ τὰ ἔξῃς. Καὶ ἀπλῶς τοῦ μὲν νοήματος νοῆσαι ἔστι τὸ ῥητὸν, ὡς δεῖξομεν· τοῦ δὲ σκοτεινοῦ λόγου, οὐδὲ τὸ τοιοῦτον· οἷον κάκεινο ἐν Ἡσαΐα· Οὐαὶ γῆς πλοίων πτέρυγες, ἐπέκεινα ποταμῶν Αἰθιοπίας, ἀποστέλλων ἐν θαλάσῃ ὄμηρα καὶ ἐπιστολὰς βυβλίνας ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Ἐκαστον δὲ τούτων σαφηνίσαι καὶ νοῆσαι φωνάζοντα τῆς διηγήσει τὸ σκοτεινὸν αὐτοῦ οὐ τοῦ παρόντος ἐστὶ καιροῦ, ἵνα μὴ πολλὰς καὶ ἀκαίρους ποιῶμεθα παρεκβάσεις. Ἀρκεῖ δὲ μόνον τὸ ἀπὸ τοῦ ψαλμοῦ οὕτω πως σαφηνίσαι λεγόμενον. Ὅσον γὰρ ἐκεκράγειν ὑμῶν τὸν Θεὸν, καὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας θεολογῶν, οὐδὲν μου ἐπαλαιοῦτο, ἀλλ' ὅσον ἀνεκαὶ νούμην. Ὅτε δὲ ἀργήσας ἀπὸ τοῦ λέγειν τὰ τῆς θεολογίας ἐσιώπησα, τότε ἡ παλαιότης εἰσέδου μέχρι τῶν ὀστέων μου, καὶ τῶν δοκούντων ἐν ἐμοὶ στερῆρό τάτων. Καὶ τούτοις ἠκολούθησε τὸ βαρεῖαν γενέσθαι τὴν χειρὰ σου νυκτὸς καὶ ἡμέρας κατ' ἐμοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ

τῆς προτέρας ἐπισκοπῆς ἐστράφη εἰς τὴν ἐμὴν ταλαιπωρίαν ἢ βαρυνομένη σου χεῖρ κατ' ἐμοῦ. Καὶ ἀξίως γε ταῦτα πέπονθα, παγεῖσθαι μοι ἀκάνθους, ἠνίκά ἐκρατήθην ὑπὸ μεριμνῶν, ἢ καὶ πλούτου, καὶ ἡδονῶν βιωτικῶν. Ὅτι δὲ τοιαῦτά τινα τῷ Προφήτῃ ἐν τούτοις νενόηται, δῆλον ἐκ τοῦ ἐπιφέρεσθαι τούτοις τὸ, τὴν ἀμαρτίαν μου ἐγνώρισα, καὶ τὰ ἐξῆς. Μετὰ ταῦτα ἔστιν ἰδεῖν τίνες αἱ ῥήσεις τῶν σοφῶν· εἶτα τίνα τὰ αἰνίγματα· ποίων σοφῶν ῥήσεις ὁ τῶνδε ἀκούσας σοφός, καὶ διὰ τὸ ἀκηκοέναι αὐτῶν ἑαυτοῦ γενόμενος σοφώτερος. Ἄρα γὰρ μόνων τῶν κατὰ Θεὸν καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ σοφῶν, ἢ οὐ τῶν μόνων, ἀλλὰ καὶ ὧν δράζεται ὁ Θεὸς τῆς πανουργίας; Καὶ γὰρ τούτους ὠνόμασεν ὁ λόγος σοφούς. Διὰ τί γὰρ ὁ εἰρημένος νοήσει μὲν τὰς τῶν μακαρίων σοφῶν ῥήσεις, οὐ διαρκέσει δὲ πρὸς τὸ νοῆσαι καὶ τοὺς τῶν λοιπῶν σοφῶν λόγους, ἀλλ' ἔσται αὐτῷ ὁ νοῦς ἐλάττων τοῦ νοῦ τῶν σοφῶν τοῦ κόσμου τούτου, καὶ μὴ δυνάμενος παρακολουθεῖν τοῖς ὑπ' ἐκείνων λεγομένοις; Καὶ ἄρα μήποτε ὡσπερ ὀφθαλμοῦ ἔργον ἐστὶν οὐ μόνον τὰ τεταγμένα ὄρα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα, ἢ ὡς τὸ ἐν τούτοις τεχνικὸν βούλεται· οὕτω νοῦ ἔργον ἐστὶ τὰ τε ἐπιτυγχανόμενα ἐννοήματα θεωρεῖν, καὶ τὰ μὴ, εἴπως αὐτός τε ὑπὸ τῆς ἐν τοῖς ψεύδεσι πιθανότητος οὐχ ἀλώσεται, καὶ τοὺς ἀλόντας ῥύσεται, ἐὰν νοῆσῃ καὶ τῶν ἄλλων σοφῶν τὰς ῥήσεις, εἴπου σοφίζονται, καὶ τίνα τρόπον παραλογίζονται· καὶ πῶς τὸ σόφισμα λύεται, καὶ ὁ παραλογισμὸς ἐλέγχεται. Οὕτω γὰρ καὶ διὰ τῶν ἑαυτοῦ σοφῶν ἀπειλεῖ ὁ Θεός, ὅτι τὴν διὰ τὸ ψεῦδος ἀξίαν ἀπολέσθαι σοφίαν τῶν σοφῶν ἀθετήσῃ, καὶ τὴν ἀπατηλὴν σύνεσιν τῶν μὴ κατ' αὐτὸν συνετῶν, καὶ οὕτω διὰ τῶν ἰδίων δράζεται τῆς πανουργίας τοῦ αἰῶνος τούτου σοφῶν. Αὐτίκα οἱ μαθηταὶ τοῦ Κυρίου, εἰ μὴ ἐνόουν τὰς τῶν 13.25 κοσμικῶν σοφῶν ῥήσεις, πῶς ἐστρατεύοντο πρὸς καθ' αἴρεσιν ὀχυρωμάτων, λογισμοῦς καθαιρούντες καὶ πᾶν ὑψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ; Πῶς δὲ καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Πέτρου λεγόμενον τελείως τηρήσαιτο τις ἂν, τὸ, Ἔτοιμοι αἰεὶ πρὸς ἀπολογία πάντῃ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος, μὴ τελείως ἔχων τὴν ἐν λόγῳ παρασκευήν, ἵνα πάντῃ Ἑλληνικῶν καὶ παντὶ βαρβάρῳ, καὶ παντὶ σοφῷ, καὶ παντὶ ἀνοήτῳ ἔτοιμος ἦ πρὸς ἀπολογία περὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἐλπίδος, τῷ συνιέναι τὰς τῶν σοφῶν ῥήσεις, τῶν μὲν κατηγορῶν, τὰ δὲ ἀνατρέπων, ταῦτα δὲ συνιστὰς καὶ ἀποδεικνύς; Μὴ θαυμάσης δὲ εἰ νῦν ὁ ἀληθῶς κατὰ Θεὸν σοφός οὐχ εὐρίσκεται· ἐκλέλοιπε γὰρ τὰ πλεῖστα τῶν ἐξαιρέτων χαρισμάτων, ὡς ἢ μηδαμῶς ἢ σπανίως εὐρίσκεσθαι. Λείπεται ἀποδοῦναι καὶ τίνα τὰ αἰνίγματα. Αἶνιγμα δὲ εἶναι νομίζω διέξοδόν τινα περὶ ὡς γεγονότων μὴ γεγονότων, μήτε γενέσθαι δυναμένων, σημερινῶν δ' ἐν ἀποκρυφῇ ἀπόρρητόν τι· οἷον ὡς ἀπὸ παραδείγματος τὸ ἐν τοῖς Κριταῖς· Πορευόμενα ἐπορεύθησαν τὰ ξύλα, τοῦ χρεῖσθαι ἐφ' ἑαυτῶν βασιλέα. Τίνα γὰρ τρία ξύλα καρποφόρα, ἢ συκῆ, ἢ ἄμπελος, ἢ ἐλαία, μὴ βουληθέντα βασιλεύειν τῶν οὐκ ἀξίων τῆς αὐτῶν βασιλείας ξύλων· καὶ τίς ἢ ἀκανθώδης ῥάμνος καὶ πῦρ ἐξ αὐτῆς ἀφειῖσα κατεσθίειν τὰς κέδρους τοῦ λιβάνου, τοῦ σοφοῦ ἐστὶν ἰδεῖν, ἀναφέροντος ταῦτα μὲν ἐπὶ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τὴν δὲ ῥάμνον ἐπὶ τὸν ἀντικείμενον. Ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς Βασιλείαις αἶνιγμα τοιοῦτον· Ὁ ἄκανθος ὁ ἐν τῷ Λιβάνῳ ἀπ' ἐστεῖλε πρὸς τὴν Κέδρον τὴν ἐν τῷ Λιβάνῳ, λέγων· Δὸς τὴν θυγατέρα σου τῷ υἱῷ μου εἰς γυναῖκα, καὶ τὰ ἐξῆς. Εὐροὶς δ' ἂν καὶ ἐν τοῖς προφήταις αἰνίγματα, ὡς ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ τὸ, Ὁ ἀετὸς ὁ μέγας ὁ μεγαλοπτέρυγος, ὁ μακρὸς τῆς ἐκτάσει, πλήρης πέλων, καὶ τὰ ἐξῆς. Τοσαῦτα χωρῆσαι ἐπὶ τοῦ παρόντος δεδυνήμεθα εἰς τὸ προκείμενον· ταῦτα δὲ ἦν παραβολὴ καὶ σκοτεινὸς λόγος, ῥήσεις τε σοφῶν καὶ αἰνίγματα. Παραβολὴ ἐστὶ λόγος ὡς περὶ γενομένου τοῦ μὴ γενομένου μὲν κατὰ τὸ ῥητὸν, δυναμένου δὲ γενέσθαι, τροπικῶς δηλωτικὸς αἰνιγμάτων, ὡς τὸ, Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι· οὐ γὰρ γέγονε κατὰ τὴν λέξιν, κἂν ἀνάγκη εἰς ἕτερα. Καὶ πῶς ἀρμόσαι τούτῳ τὸ, Ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου; Γέγονε γὰρ

ὄπερ ἐπήγαγεν· Ἐναντίον τῶν πατέρων αὐτῶν ἐποίησε θαυμάσια. Καὶ κατὰ τὸ ῥητὸν διέβρηξε θάλασσαν, καὶ διήγαγεν αὐ τοὺς· πάντα γὰρ γέγονεν, εἰ καὶ σύμβολά ἐστι τῶν ἐφ' ἅπερ ἀνήγεται τρόπων παραβολῶν εὐαγγελικῶν λαμβανόμενα. Ἄλλος δὲ τις ἐρεῖ, οὐκ ἐπὶ τὰ ἀπὸ τῆς Ἐξόθου ἀναφέρεσθαι τὸ, Ἀνοιξὼ ἐν παραβολαῖς τὸ στόμα μου· ἀλλ' ἐπὶ τὰς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ παραβολὰς τοῦ Χριστοῦ λέγοντος ἐν τῷ προφήτῃ· Προσ ἔχετε, λαός μου, νόμον μου, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῷ. Στέφανος χαρίτων. Ἡ περιοχὴ τῶν ἀρετῶν, διὰ τὸ συνδεδέσθαι ἀλλήλαις. 13.28 Κλοιδὸν χρύσειον περὶ σῶ τραχήλῳ. Κλοιδὸν χρύσειον λέγει τὸν περιαιγιασμὸν καὶ τὸ κυκλοειδὲς σέλας τῶν θείων λογίων. Τράχηλον δὲ λέγει τὸν νοῦν. Ἄρωμεν αὐτοῦ τὴν μνήμην ἐκ γῆς. Φήσαιεν δὲ ταῦτα καὶ οἱ εἰπόντες· Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε, ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρονομία. Τὸν δὲ σὸν κλῆρον βάλε ἐν ἡμῖν. Ἐκείνης τῆς πολιτείας ἀποστάς, γενοῦ μεθ' ἡμῶν, σαββάτιζε μεθ' ἡμῶν, τὰ ἄζυμα ποιεῖ μεθ' ἡμῶν, καὶ τὰς ἄλλας τοῦ νόμου παρατηρήσεις. Αὐτοὶ γὰρ οἱ φόνου μετέχοντες. Ἀγαθῶν μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς δοτὴρ· κακῶν δὲ ἡμεῖς αἴτιοι, δηλαδὴ κακωτικῶν. Φαίης δ' ἂν ταῦτα καὶ περὶ τῶν μετασχόντων αἵματος Ἰουδαίων, τῶν τε προφητῶν καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ. Αὗται αἱ ὁδοὶ εἰσι πάντων τῶν συντελούντων τὰ ἄνομα. Συντελεῖν οὐχ ἀπλῶς οἴμαί τι ποιεῖν, ἀλλὰ πληρῶσαι τὸ μέτρον τῶν πατέρων αὐτῶν, καὶ ὑποκεῖσθαι παντὶ αἵματι ἀπὸ Ἀβελ μέχρι Ζαχαρίου. Σοφία ἐν ἐξόδοις ὑμνεῖται. Σιωπωμένη μὲν ὑπὸ σοφοῦ, οὐχ ὑμνεῖται· ἐξόδου δὲ τυχοῦσα, ὑμνεῖται. Ἔσται γὰρ ὅταν ἐπικαλέσησθέ με. Ὡς Κύριον γὰρ ἐπικαλούμεθα τὴν σοφίαν οὖσαν Χριστόν. Ὁ οὖν ἐπικαλούμενος τὸν Χριστόν, εἰ νοεῖ τίς ἐστίν, ἐπικαλεῖται σοφίαν, σύνεσιν, ἀγιασμὸν, δικαιοσύνην, καὶ πᾶσαν ἀρετὴν· εἰ καὶ μὴ χεῖλεσιν, ἀλλὰ πράξεσιν. Ἀλλὰ μὴ τοιοῦτοι γενώμεθα, ὡς ἐπικαλεῖσθαι ἡμᾶς, αὐτὸν δὲ μὴ ὑπακούειν. {1ΚΕΦ. Β΄.}1 Ἐὰν, δεξάμενος ῥῆσιν ἐμῆς ἐντολῆς, κρύψῃς παρά σεαυτῷ. Κρύπτει δὲ τις, μὴ ἐπὶ κενοδοξία ταύτην ποιῶν, ἀλλὰ σπουδάζων λανθάνειν. Τότε συνήσεις φόβον Κυρίου. Ὅρα δὲ μεθ' ὅσα συνήσομεν φόβον Κυρίου· ἀσαφῆς γὰρ καὶ αὐτὸς, ὡς δηλὸν ἐκ τῶν ἀπλουστέρων· ἔστι γὰρ τινὰς ἰδεῖν οὐκ ἐν οἷς δεῖ φοβουμένους τὸν Κύριον, καὶ ἐν οἷς χρὴ μὴ φοβουμένους. Καὶ τῇ συνέσει δῶς φωνὴν σου. Ἐκαστος δὲ δίδωσι τὴν ἑαυτοῦ φωνὴν τινι, ἢ τῇ ὀργῇ τυχὸν τὸ αὐτῆς φθεγγόμενος, ἢ τῇ λύπῃ, ἢ τῇ πορνείᾳ. Ὁ δὲ μακάριος ὄλην τὴν ἑαυτοῦ φωνὴν ἀνατίθῃσι τῷ Κυρίῳ, ἵνα ἂν δ' ἂν λαλῇ, σοφία ἦ. Ὡς ἄλλος δὲ τὸ ἀρ γύριον, οὕτω ζητεῖ σὺ τὴν σοφίαν, οἶονεὶ φιλάργυρος ἐν τούτῳ γινόμενος. Μὴ σε καταλάβῃ βουλή κακῆ. Οἱ ἀλλότριοι τῆς Ἐκκλησίας ἄλλα μὲν ἐπαγγέλλονται κατ' ἀρχὰς, ἄλλα δὲ κατὰ τέλος· ἀφιστᾶσι μὲν γὰρ εἰδωλολατρείας ἐξ ἀρχῆς, καὶ προσάγουσι τῷ Δημιουργῷ· εἶτα με τατιθέμενοι, τὴν Παλαιὰν ἀθετοῦσι Γραφὴν ἕναν 13.29 τιοῦμενοι τῇ στοιχειώδει νεότητι. Παρὰ δὲ τοῖς ἐκ κλησιαστικοῖς διδασκάλοις σύμφωνα τοῖς ἐν ἀρχῇ στοιχείοις τὰ τέλη. {1ΚΕΦ. Γ΄.}1 Τὰ δὲ ῥήματά μου τηρεῖτω σὴ καρδιά. Μετὰ τὰ προστακτικὰ καὶ ἀπαγορευτικὰ τοῦ νόμου τοῦ Θεοῦ, τὰ ῥήματα τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ ἀπαγγέλλει τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν ἀψευδῆ. Τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ, Ἐκ Σιών ἐξελεύσεται ὁ νόμος, καὶ λόγος Κυρίου ἐξ Ἱερουσαλήμ. Ὁ γὰρ τηρῶν τοὺς νόμους ἀναλήψεται τὴν σοφίαν. Σπεύρατε γὰρ, φησὶν, ἑαυτοῖς δικαιοσύνην· τρυγήσατε εἰς καιρὸν ζωῆς. Εἴθ' ἐξῆς τῷ πρακτικῷ ἐπιφέρεται· Φωτίσατε ἑαυτοῖς φῶς γνώσεως. Προνοοῦ καλὰ ἐνώπιον Κυρίου καὶ ἀνθρώπων. Ἐὰν ἐν σοφίᾳ ποιῆς τὸ πραττόμενον, υἱὸς ἔσῃ Θεοῦ, ὡς εἴρηται· Πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Τίμα τὸν Κύριον ἀπὸ σῶν δικαίων πόνων. Τὸ τῆς τιμῆς ὄνομα συνήθως ἐπὶ δόσεως ἢ θείᾳ λαμβάνει Γραφῇ· Χήρας γὰρ, φησὶ, τίμα, τὰς ὄντως χήρας, ἀντὶ τοῦ, Μεταδίδου, ἵνα μὴ ταπεινώσῃ τὴν χήραν, ἐλεημοσύνην μὴ εἰπών. Καὶ ὁ Σωτὴρ δὲ φησὶ· Γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου· καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀπὸ δι καίων δὲ πόνων εἶπεν, ἵνα μὴ ἐξ ἀρπαγῆς εἴῃ καὶ πλεονεξίας. Καὶ μηδεὶς ὀκνεῖτω δίδοναι· ἀπολογίαν γὰρ οὐχ ἔξει μετὰ τὴν ἐν τῷ

ἀγίῳ Εὐαγγελίῳ χήραν ὄλον ἑαυτῆς βαλοῦσαν τὸν βίον, καὶ δικαιωθεῖσαν, οὐ παρὰ τοὺς ἕξ ἀρπαγῆς, ἀλλὰ παρὰ τοὺς ἕκ περιουσίας βαλόντας. Πάντα δὲ, δόσις ἐστὶ πρὸς τὸν Θεὸν, σωφροσύνης ἔργα καὶ τῶν λοιπῶν ἀρετῶν. Δεῖ γὰρ καὶ ἀπαρχὰς ἀπὸ παντὸς διδόναι γεννήματος Ἐκ κλησῖα καὶ πένησι· καὶ ἀπὸ ὕπνου δὲ ἀνιστάμενον ἀπαρχὴν δοτέον Θεῷ τὴν εὐχὴν· καὶ τῶν λόγων ἀπαρχὴν διδόναι προσήκει, ψαλμούς. Οὕτω γὰρ σοὶ ῥηθῆ σεται· Καὶ εὐλογημένοι αἱ ἀποθηκαὶ σου, καὶ τὰ ἐγκαταλείμματά σου· λέγει δὲ τὰ τῆς ψυχῆς. Ὁ Θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε γῆν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ψυχὴ ἡ πιστὴ, γῆ ἐστίν, ἑκατονταπλασίονα καρποφοροῦσα. Αὕτη δὲ ἐκ τῆς πίστεως, ἢ ἐστὶ σοφία, σοφὴ γίνεται, θεμελιούντος αὐτὴν ἐπ' αὐτῇ τοῦ Θεοῦ. Ἐδράζει γὰρ αὐτῇ τὴν εἰσαγωγὴν τῆς διδασκαλίας, πῆξιν ἀπὸ σοφίας ποιούμενος, καὶ αἰεὶ προκόπτουσαν οὐρανὸν ἀπεργάζεται, καθαρῶτατον κτίσμα, ἀγέλων τε καὶ νοερῶν οὐσιῶν οἰκητήριον. Λαβοῦσα αἴσθησιν τοῦ ὄντος, καὶ κατανοοῦσα τὴν τῶν πραγμάτων ἀκρίβειαν, ἄρχεται διαιεῖν καὶ ἀνατέμνειν αὐτά. {1ΚΕΦ. Ε΄.}1 Μακρὰν ποιήσον ἀπ' αὐτῆς σὴν ὁδόν. Ὁδὸν φησὶ τὸν ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ὁδεύοντα νοῦν· ἢ καὶ τὴν ἀρετὴν κελεύει τῆς κακίας χωρίσαι. {1ΚΕΦ. ΄.}1 Γυνὴ δὲ ἀνδρῶν τιμίας ψυχὰς ἀγρεύει. Καὶ ἡ 13.32 ἀγρευομένη ὑπὸ γυναικὸς ψυχὴ τιμίᾳ ἐστὶ τῇ φύσει· οὐ γὰρ ἐστὶ τῇ φύσει χοϊκὴ. Ἦ ἐπειδὴ τῶν ἀνδρῶν τὸ φρόνημα καὶ ἡ ψυχὴ τιμίᾳ, ὅμως καὶ ταύτας ἀγρεύει. {1ΚΕΦ. Η΄.}1 Ἐγὼ ἤμην ἢ προσέχαιρε. Τὸ, ἤμην, ἐπὶ Θεοῦ χρόνον οὐ προσημαίνει· χρονικὸν γὰρ, ἠνίκα τι τῶν ὑπὸ χρόνον προσημαίνει, ὡς τὸ, Ἦμην ἐν ἀγορᾷ. Εἰ δὲ παρὰ Θεῷ ἦν ἀρμόζουσα τῷ ἀνάρχῳ, ἀίδιος καὶ αὐτὴ. {1ΚΕΦ. Ι΄.}1 Αὕτη πλουτίζει. Εἰ πᾶς ὁ εὐλογημένος παρὰ Κυρίου πλούσιος, οἱ δὲ πορευόμενοι ἐν νόμῳ Κυρίου εὐλογοῦνται ὑπὸ Κυρίου, ἐπορευθήσαν δὲ ἐν νόμῳ Κυρίου προφήται· οὗτοι ἄρα πλούσιοι ἦσαν. Ἐν γέλῳ ἄφρων πρᾶσσει κακά. Πράττων τὰ κακά ἡδέεται καὶ χαίρει. Ἦ δὲ σοφία ἀνδρὶ τίκτει φρόνησιν, πρακτικὴν ἀρετὴν. {1ΚΕΦ. ΙΑ΄.}1 Ὁ μὴ συμπεριφερόμενος τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ, κληρονομήσει ἀνέμους. Οἶκος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐστὶν ἐν ᾧ κινούμεθα καὶ ἐσμέν. Ὁ ἐν ταῖς ἐντολαῖς οὖν τοῦ Θεοῦ μὴ περιπατῶν συγκληρονόμος ἔσται τῶν ἐναντίων δυνάμεων. Ἐκ καρποῦ δικαιοσύνης φύτεται δένδρον ζωῆς. Καρπὸς δικαιοσύνης τὸ τέλος τῆς ἀρετῆς. Τοσαῦτα δένδρα ζωῆς ἔχει τις, ὅσους καρποὺς δικαιοσύνης. Τοῦτο τὸ δένδρον τῆς ζωῆς ἐστὶ τὸ φυτευθὲν ἐν μέσῳ τοῦ παραδείσου, οὗ ἄψασθαι μετὰ τὴν ἁμαρτίαν κωλύεται Ἀδὰμ, τὰ σπέρματα τῆς δικαιοσύνης ἀποβαλὼν, ἀφ' ὧν φύτεται τὸ δένδρον τῆς ζωῆς. {1ΚΕΦ. ΙΒ΄.}1 Ἐαυτοῦ φίλος ἔσται. Τοῦτον τὸν στίχον ὅλως οὐ μέμνηται Ὁριγένης· εὐρέθη δὲ ἐν τισὶν ἀντιγράφοις· οὔτε γὰρ παρὰ τοῖς Ο΄, οὐδὲ παρ' ἄλλοις κεῖται. {1ΚΕΦ. ΙΓ΄.}1 Θυμὸς βασιλέως ἄγγελος θανάτου· ἀνὴρ δὲ σοφὸς ἐξιλάσεται αὐτὸν, εἴπερ ὁ ἅγιος ἀπαθής· ἢ τὸν θυμὸν ἀλληγορητέον. {1ΚΕΦ. ΚΕ΄.}1 Ἐν δὲ τόποις ἀσεβῶν ἀλίσκονται ἄνθρωποι. Τόποι δὲ αὐτῶν καὶ τῶν αἰρετικῶν αἱ συνάξεις. {1ΚΕΦ. Λ΄.}1 Τρία δὲ μοί ἐστὶν ἀδύνατα νοῆσαι. Ἀδύνατον εἰς νόησιν ἐπιστημονικὴν εἰσαγομένῳ θεώρημα, καὶ ἀδύνατον ἀνθρώπῳ θεωρεῖν τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπου καὶ νοεῖν, οἶον τοῦ καρκίνου τὴν θεραπείαν, κἂν ἄγγελοι ταύτην ἐπίστανται· ἀδύνατον νοηθῆναι τινὶ καὶ τὸ μηδαμῶς ὑπάρχον, μηδὲ γίνεσθαι δυνάμενον, οἶον τὸ τρία τέσσαρα εἶναι. Ἔοικε τοίνυν περὶ τῶν μὴ ὑπάρχοντων εἰρησθαι. Μὴ καταλιπόντος γὰρ ἀετοῦ ἵχνη ἐν τῷ πέτεσθαι περὶ τὸν ἀέρα, ἀνάλογον τοῖς καταλελειμμένοις ἵχνεσιν ἐν τῇ γῇ τῇ ψαμμῶδει τῶν ἐπιβάντων αὐτῆς, ἀδύνατόν ἐστι νοηθῆναι· οὕτω καὶ ἐπὶ ὄψεως· ἐν μὲν εὐεϊκτῷ γῆ δυνατὸν νοεῖσθαι ὁδοῦς, ἐν δὲ τῇ πέτρᾳ μή. Καὶ τρίβους νηὸς ποντοπορούσης. Μήποτε δὲ ναῦν ἐν τούτοις λεκτέον τὸν Ἰησοῦν καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ποτὲ δὲ καὶ μόνους αὐτούς· οὐ ποντοποροῦσαν· Εὐθέως γὰρ ἐγένετο τὸ πλοῖον ἐπὶ τὴν γῆν, εἰς ἣν ὑπῆγον, θεῖα δυνάμει. Ναῦς δὲ μὴ φέρουσα τὸν Ἰησοῦν ποντοπορεῖ, καὶ τοῦτο διὰ παντὸς, ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀκαταστατοῦσα πνευμάτων. Καὶ ἐπεὶ τοῦ βίου τὰ πράγματα ματαιότης, ποντοπορούντων αἰεὶ, καὶ μηδενὸς τῶν

ἀνθρώπων προάγοντος εἰς ζωὴν αἰώνιον, οὐ δυνατὸν νοηθῆναι τὰς τρίβους αὐτῶν. Τοιγαροῦν τῶν ἐνδόξων τῆς γῆς βασιλέων ἢ καὶ ἀρχόντων ἀλλότριον θεοσεβείας ἔργον οὐδὲν καταλείπεται μετὰ τελευτῆν. Ἐσβέσθη γὰρ αὐτῶν ἡ δόξα. Οὐκ ἐπιγινώσκονται δὲ, φησὶν, οὐδὲ ὁδοὶ ἀνδρῶς ἐν νεότητι, ταῖς ἐπιθυμίαις πεπυρωμένου διὰ τὸ ἄστατον τῶν τρόπων· καὶ τῆς μοιχαλίδος, ὁμοίως διὰ τὸ ἀναίσχυντον. Ἡ τοῦτο ἐστὶν ἡ τῶν ἐθνῶν Ἐκκλησία, ἣτις μετὰ τὸ ἀπολούσασθαι διὰ τοῦ βαπτίσματος οὐδὲν φησὶν ἄτοπον πεπραχέναι. Ὁ δὲ δίκαιος οὐκ ἔστιν ἐν νεότητι, ἐπεὶ, τελειωθεὶς ἐν ὀλίγῳ, ἐπλήρωσε χρόνους μακροῦς. Τοιαύτη καὶ πᾶσα γυνὴ μοιχαλὶς, ἢ ἀλλοτριώσασα ἑαυτὴν τοῦ νυμφίου, καὶ ψυχὴ καταλιποῦσα τὸν ἄνδρα, καὶ ὀπίσω τῶν ἑραστῶν πορευομένη. Καὶ ἐκστρατεύει ἀφ' ἐνὸς κελεύσματος εὐτάκτως. Ὡς εὐτάκτος ἐπαινεῖται καὶ ἡ ἀκρίς, τῷ τοῦ Θεοῦ λόγου πειθομένη κελεύσματι. Τοιαύτη τίς ἐστὶν ἡ Ἐκκλησία, διὰ τὸ πρὸς τῶν ἀνθρώπων καταφρονεῖσθαι, ἀκρίδι ὡς πρὸς τὸ ζῆν ἐπὶ γῆς παραβαλλομένη· διὰ δὲ τὸ μετὰ Ἰησοῦ συναγεσθαι καὶ μὴ σκορπίζειν, ἀλλ' ἐνδύεσθαι τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἀντιστηῖ πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου, ἀφ' ἐνὸς κελεύσματος εὐτάκτως στρατοπεδεύουσα· ἔστι δὲ ἀβασίλευτος ὑπὸ τοῦ Φαραῶ, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν Αἰγυπτίων οἱ πόνοι παραδίδονται ταύτῃ. Ἴσως δὲ διὰ μὴ βασιλεύεσθαι ἡμᾶς πρὸ τῆς Χριστοῦ βασιλείας, ἀβασίλευτον ἡ ἀκρίς. Οὐ γὰρ ἔχουσιν ἡγούμενον, καθάπερ αἱ μέλισσαι, ἀλλ' ἐκάστη ἡγεῖται. Οὗτοί εἰσιν οἱ προαιρέσει κουφιζόμενοι τῶν γηϊνῶν, τεταγμένην ὀδεύοντες ζωὴν. Ἡ καὶ ἀκρίδες, ὅσοι, τῇ νοήσει βουλόμενοι πέτεσθαι, ἀδυνατοῦντες ὀλίγον τῆς γῆς ἀνατρέχουσιν. Εἰ δὲ πρακτικὸν μεταλάβοιεν, εἰς ἐν τάγμα πρακτικὸν ἐναχθήσονται. Καὶ τράγος ἡγούμενος αἰπολίου. Τρίτος ὁ τράγος κατὰ μόνους τοὺς Ὁ' ἡγούμενος αἰπολίου, αὔξων τε καὶ πληθύνων αὐτὸ καὶ ἐπὶ τὰς ἐν ὑψηλοῖς νομάς ὁδηγῶν. Οὐδεμία γὰρ ἀγέλη ζῶων οὕτως ἐπιβαίνει τῶν ὑψηλῶν. Τοιοῦτος ὁ ἡγούμενος Χριστοῦ τοὺς ἐν τῷ αἰπολίῳ πρὸς ὕψος ἀνάγων. Ἄλλως ὁ τράγος τυποῖ τὸν Χριστὸν, ὑπὲρ ἁμαρτίας προσφερόμενος. Τούτῳ ἐν ὕψει ὄντι ἔπεται πᾶσα τῶν θεοσεβῶν ἢ πληθὺς.